

kritiki njegovega v bistvu simpatičnega Pregleda slovnice slovenskega jezika (Ljubljana 1940), ob katerem so določeni krogi kritizirali zlasti Bunčevo nespoštovanje z ničimer upravičenih svetih slovničarskih prepovedi, kakršnih ena je npr., da s sedanjikom nedovršnih glagolov ne smemo izražati dejanj, ki se bodo šele godila, čeprav je splošna raba govorila zoper to in je že Škrabec dokazal, da je tudi upravičena. Buncu tudi nobeden kritikov ni dokazal, v čem bi njegova knjižica bila nepregledna, neka druga pa pregledna. Izkoristili so do polne mere tudi čisto jasne spodrsaljaje, ki se dajo mimogrede popraviti; in Bunc si je nauk zapomnil: odslej se je držal veljavnih in splošno priznanih resnic slovenskega jezikoslovja in slovničarstva, čeprav je šola s tem več izgubila kot pridobila.

Zlasti škoda je, da je s tem zamrlo tudi pomerjanje domačih jezikoslovnih dosežkov s tujimi, posebno modernimi strukturalnimi s Češkega, kakor se je bilo nakazovalo v Bunčevih člankih O poteh našega jezikoslovja (1939) in O slovenskem novinskem jeziku (1937).

S. Bunc se je poskusil tudi kot slovarnik: 1952 je izšel njegov Slovarček tujk (2. in 3. izdaja pod naslovom Slovar tujk 1963 in 1965). Kot piše v uvodu, so v slovar »sprejete predvsem splošno rabljene knjižne tuje besede in besedne zveze, izpuščene pa v knjižnem jeziku nedovoljene narečne tujke, nepotrebne slovanske izposojenke ter čisto strokovne tujke, ki so omejene na ozek krog posameznih strokovnjakov«. Delo, ki je tujke oblikovno in pisno primerno slovenilo, je služilo svojemu namenu do Verbinčevega Slovarja tujk.

Premalo se sedaj ukvarjam s slovstveno vedo, da bi brez pazljivega branja Bunčevih tovrstnih del lahko kaj podrobnejšega povedal o njihovi vrednosti. Znanstveno je zastavil pač le v Bibliografiji /Levstikovih spisov in spisov o Levstiku/ v Levstikovem zborniku. Zelo primerna in na svoj način polna je njegova razprava O slogu in jeziku »Desetega brata« (1934), ali opozorilo na Slovenski slovstveni zemljepis (1936). Prijetno se berejo tudi njegove poljudnoznanstvene oznake S. Gregorčiča, J. Stritarja, P. Trubarja, J. Kersnika in J. Mencingerja. Sorazmerno veliko in z ustreznim žarom je S. Bunc pisal tudi o Mickiewiczu in sploh o poljski književnosti. Na koncu — pa ne kot najmanj važno — naj omenim še njegovo skoraj 25-letno spremljanje usode Prešernove pesmi in poročila o prešernoslovju.

Tudi na področju slovstvenih ved je Bunc mislil na srednjo šolo. Leta 1939 je sestavil Slovensko čitanko za enoletni trgovski tečaj (šapirografirano, 56 str.), l. 1960 pa Seznam gradiva za proslave. Za slovensko šolo se je zanimal tudi drugače (prim. članke kot Materinščina v novi srednji šoli ali Še o učbenikih za pouk materinščine). Živo je s tiskano besedo spremljal tudi svoje strokovno, tj. Slavistično društvo, in sodeloval tudi v njegovih glasilih, Slavistični reviji in Jeziku in slovstvu.

Stanko Bunc si je — kot srednješolski profesor — s svojim delom postavil spomenik, kakršnega si je v enakih pogojih le redko kateri drug. Ta spomenik bi bil še trajnejši, ko bi bila Bunca pri delu bolj ali pa sploh podpirala vodilna slovenistična srenja.

Jože Toporišič
Filozofska fakulteta Ljubljana

O ZAGREBŠKI REVIJI »KAJ«

Starejša hrvatska književnost se je razvijala po posameznih pokrajinah, in sicer v štokavščini, kajkavščini in čakavščini, ter uporabljala različne pisave. Bujno slovstvo ni vzcvetelo samo v južni Hrvatski (v središčih Split, Dubrovnik in Zadar), temveč se je tudi kajkavska književnost ponašala z nekaterimi dobrimi stilisti in posebej z

razsvetljenskim komediografom Titom Brezovačkim. Ta še danes živi na zagrebškem odru, pred nekaj leti pa je njegov *Diogeneš* zabaval tudi ljubljansko občinstvo.

Toda v času preporoda, ko se je ustvarjal moderen hrvatski narod s težnjo po zedinjenju vseh pokrajin v eno politično enoto in po enem knjižnem jeziku in pravopisu, je bila za knjižni jezik ustoličena štokavska ijekavščina, kajkavščina pa brez usmiljenja odrinjena na periferijo dogajanj, čeprav se je govorila še vedno v severni Hrvatski in v Zagrebu, ki je postal središče novega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja Hrvatske. Tako se je zgodilo ravno narobe kot v Srbiji, kjer so za knjižni jezik vzeli štokavsko ekavščino iz Šumadije in Vojvodine, opustili pa staro-cerkvenoslovanski jezik, ki ga je razumelo samo izobraženstvo.

Hrvatski kajkavci so zaradi višjih interesov opustili svoje narečje in se morali v šoli učiti štokavščine. Ta žrtev pa ni ostala brez sentimentalne elegičnosti. Po kratkem odporu je ostala kajkavščina popolnoma v ozadju; zato so hrvatske kajkavske ljudske pesmi in pripovedke oteli pozabe in dokončne smrti nekateri slovenski znanstveniki in se tudi ukvarjali z naglasom kajkavskega narečja (Štrekelj, Valjavec).

Vendar so kajkavščino nekateri pisatelji, ki jim je bila intimno bliže, od časa do časa oživili. Tako ima v kajkavščini nekaj pesmi humorističnega značaja Avgust Šenoa. Pozneje sta v dialoge svojih likov s kajkavskega področja vnašala Đalski in Matoš; prav tako v verze, vložene v prozo (*Hrastovački nokturno*). Pred prvo svetovno vojno je nastal Galovičev cikel kajkavskih pejzažev *Z mojih bregov*; pozneje ga je s simpatijo objavil Miroslav Krleža, komponist Krešimir Baranović pa uporabil kot besedilo za glasbeno stvaritev. Pred prvo svetovno vojno je izšla zbirka kajkavskih pesmi modernista Dragutina Domjanića in si kmalu pridobila simpatije hrvatskih in slovenskih bralcev in komponistov.

Med obema vojnama se je poezija v kajkavščini in čakavščini zelo razširila. Posamezne take pesmi so objavljene tudi v Delorkovi in Tadijanovičevi antologiji (*Hrvatska moderna lirika* 1933). Podravske pejzaže in človeka sta zaživela v pesmih Grgura Karlovčana in kmečkega pesnika Miškine, medžimurski kraj v stvaritvah Nikole Pavića, Gorski kotar s socialnim poudarkom je opeval Ivan Goran Kovačić, zagorske motive pa Zvonko Milković, Tomislav Prpić in zlasti Krleža v čudovitih *Baladah Petrice Kerempuha*, ki so prvič izšle v Ljubljani (1936).

Druga svetovna vojna je ta vzpon kajkavske lirike za nekaj časa zavrla. Po vojni je nekaj let zaradi centralističnih teženj dominirala štokavščina, kajkavščina in čakavščina pa sta stali ob strani. Neki pesnik, ki sam piše boljšo liriko v čakavščini kot v štokavščini, se je celo izjavil proti narečni poeziji. V fazi slovstvene odjuge pa so se javili novi kajkavski pesniki: Stjepan Draganić, Milivoj Slaviček, znan prevajalec iz slovenščine, Florijan Adrašec, Mirko Radušić in drugi.

Začel se je nov razcvet narečne poezije, ne samo kajkavske, ampak tudi čakavske. Razen v pesmi srečamo čakavščino tudi v kaki noveli *Riječke revije* ali na nekaterih straneh Jeličićevega romana *Ljetnih večeri*. Obstaja tudi festival čakavske poezije v Zminju in Istri.

Tem manj je čudno, če naletimo na nekatere kajkavske sestavke v zagrebških časopisih. Kajkavsko področje razen tega posveča veliko pozornost recitalom kajkavske lirike v Zlatarju ali v Svetem Ivanu Zelini, rojstnem kraju popularnega Dragutina Domjanića. Znan je tudi festival kajkavske popevke v Krapini, kateremu organizatorji dajejo resnejši značaj s tem, da angažirajo prvovrstne pevce in umetnike.

Ni torej nobeno presenečenje, da se je v takem vzdušju slednjič pojavila v Zagrebu 1968 prva številka revije *Kaj*, ki izhaja nepretrgoma že tretje leto. Ureja jo skupina pesnikov in kulturnih delavcev, ljubiteljev kajkavske besede, glavni urednik pa je pesnik Stjepan Draganić, avtor kajkavskih zbirk *Terni i cvetje* (1957) in *Z smertju rojeni*. Uredniki niso nastopili z glasnim deklarativnim programom, vendar so dali slutiti razočaranje zaradi odrinjenosti kajkavščine s Krleževimi besedami iz članka *Lamentacija o našim književnim prilikama u stilu Tomaša Mikloušića plebanuša stenjevečkog*, ki je ponatisnjen iz *Pečata* 1939 (prim. *Kaj*, 1968, št. 1, 7).

»Kaj su pravzaprav, ak prav se zeme, lleri pred stotimi leti zkombinerali i skup zdumali, gda z neiztolmačnim nečutenjem reči još jedino kaj nam je ostalo, naš domači govor (kako pravi pilki alitipak hahari) tak režglali zdruzgali i zniščili jesu, da do danes zevzemsega nikom živem na pamet opali ni, da ta reč još morti ipak kak gingavi betežnik okolo hodi i zlahkotenje kak prekleti zavrček išče?«

Šele v 1. številki l. 1970 *Kaja* je dal urednik nekaj izjav o smeri te revije. Njena naloga naj bi bila razviti slovstveno in kulturno-zgodovinsko aktivnost posameznih področij, kjer se govori kajkavščina. Leposlovni sestavki so pisani v kajkavščini, kulturno-zgodovinski članki pa v glavnem v štokavščini.

Razumljivo je, da se s pojavom kajkavščine postavlja liho vprašanje, če to ni kaka konkurenca knjižni štokavščini. Uredniki zares nimajo takih namenov, temveč želijo, da se da tistim, ki se bolj spontano izražajo v kajkavščini, tudi možnost takega ustvarjanja. Oni so za bratsko sožitje s štokavščino.

Reviji preti tudi nevarnost preveč poudarjenega lokalnega patriotizma ali nazdravljavstva. Previdnost uredniškega odbora ne dovoljuje, da bi prišlo do takih izbruhov. Nekateri odenki malomeščanskih izživljanj so izjemno redki, zlasti v zadnjem letu. Namen revije je graditi na solidnem izročilu kajkavskega kulturnega ustvarjanja, previdna pa je v odnosu do ekstravagantnih novotarij.

Zlasti zanimiva in reprezentančna je prva številka revije, bodisi glede posameznih panog in strok kulturno-zgodovinske aktivnosti bodisi glede lirike, ki jo je zastopalo devetnajst pesnikov oz. pesnic (Nikola Pavić, Mirko Radušić, Fran Koncelak, Melita Runje, Josip Galović, Anđela Vokaun, Benedikt Tumpa, Stjepan Draganić, Verica Jačmenica in dr.). Med članki je treba opozoriti na sestavek Olge Šojat o Ignjatu Kristijanoviću in Danici zagrebečki, Horvatićev esej o Hegedušičevi Podravini, Žgančev o hrvatskih ljudskih pesmih v kajkavščini.

V tej smeri se je revija *Kaj* razvijala tudi dalje. V prvem letu so se čutile določene težave pri iskanju poti. Vendar je uredništvo dobro organiziralo namenske številke s posebno izbrano tematiko. Nekatere številke so posvečene kajkavskim književnikom, kot so Dragutin Domjanić, Fran Galović, Avgust Šenoa, ali posebnim problemom, npr. kajkavskemu gledališču in zagrebski univerzi, pa tudi pokrajinam, npr. Zagorju, Međimurju, Zlatarju in Podravini.

V leposlovju prevladuje lirika, dominirajo pa še vedno izbrane pesmi že uveljavljenih pesnikov; hkrati se že slutijo lirske značilnosti mlajših. Na nekatere pesnike rahlo vplivajo Krleža, Domjanić, Galović. Merilo za objavo se v reviji počasi zaostruje.

S prozo in dramo je težje, čeprav je Slavko Kolar pred kakim desetletjem napisal uspelo kajkavsko dramo *Svoga tela gospodar*. Uredniki po navadi objavljajo kajkavska besedila iz del, ki so sicer pisana v štokavščini. Tako so izšli odlomki iz Krleževih romanov *Na rubu pameti* in *Zastave* od dram pa odlomek iz Matkovićeve demitizacije

Zrinskega *General* i njegov *lakrdijaš*. Proza ima težave že zaradi izbire narečja. Nekateri izvorni prozni sestavki se nagibajo k folkloristiki.

Kritični, zanimivi in koristni so nekateri eseji ali kulturni članki o slovstvenih vprašanjih, o novih podatkih, o kajkavščini Slavka Batušića, Dubravka Jelčića, Jože Skoka, Baldanija, Antuna Šojata, Simuna Jurišića in dr. Značaj člankov z drugih področij ustvarjanja (po večini so zanimivo zastavljeni) naj bo prepuščen sodbi strokovnjakov teh strok.

Časopis *Kaj* prinaša okusne likovne ilustracije.

Splošno daje soliden vtis. Okrog sebe je revija zbrala vrsto ljudi v kulturnem središču in aktivizirala številne posameznike v provinci za koristno delo. Književno ustvarjanje se je razgibalo in že dalo rezultate. Čas bo verjetno odkril nove talente, ki naj bi nadaljevali bogato izročilo preteklosti. Časopis *Kaj* je dal nove pobude za preučevanje hrvatske kajkavščine. Znanje o kajkavskem področju v različnih panogah in otenkih se je zelo razširilo, tako da je kajkavsko področje marsikje odkrilo svojo dušo.

Emil Štampar
Filozofska fakulteta Ljubljana

HRVATSKI JEZIKOSLOVNI SLOVAR*

Hitra, temeljita in obenem gospodarna informacija olajšuje znanstveno delo, prav tako potrebna pa je pri vsakdanjem praktičnem delovanju v izobraženskih poklicih. Jezikoslovni slovar, ki se je pojavil na sosednjem hrvatskem književnem trgu, prav zaradi tega zasluži tudi pozornost slovenistov in vseh strokovnih delavcev, ki se kakorkoli srečujejo z jezikovnimi vprašanji. Delo je nadvse važen priručnik jezikoslovcu, pa tudi slovstvenemu zgodovinarju, ki ga spoznanje, da je vsako leposlovno delo jezikovna ustvaritev in ves njegov čar ravno v jezikovnem izrazu, sili, da se temeljito pogloblja v jezikovne strukture.

Osemjezičnost, ki jo navaja naslov slovarja, je izvedena pri vseh jezikovnih izrazih, ki so v mednarodni rabi. Taki pojmi so ponajveč samostojna gesla, pogosto pa tudi kot strokovni izraz, ki ni sam svoje geslo, marveč se pojavlja v razpravljanju znotraj drugega gesla. Postopek je povsod enak. Besedi geslu sledi razlaga njenega pomenkega izvora ter prevod v latinščino in šest velikih evropskih jezikov. Soočenje oznake istega pojma v šestih modernih jezikih potrjuje, kako zelo neenotno je jezikovno izrazje in izrazje bližnjih strok. Za isto besedo se v raznih jezikih krijejo različne vsebine, in nasprotno: en in isti pojem je pogosto izražen povsem različno. Osemjezični jezikoslovni slovar bo zaradi tega dobrodošel pomočnik vsem, ki se na raznih jezikovnih področjih bavijo s strokovnim izrazjem. V dvomnih primerih nam bo zanesljiv svetovalec, da ne bomo še povečevali obstoječe zmede. Na koncu jezikoslovnega slovarja so na 110 straneh abecedni indeksi v sedmih jezikih; tako najdeš za tuje strokovne izraze ustrezni hrvatsko-srbski izraz in s tem pot do njegove razlage v slovarju. Po tej svoji strani bo slovar nedvomno dobil mednarodno veljavo, ker je prvo leksikalno delo s tega področja, ki se je strogo sistematično na vsej širini predmeta lotilo naloge primerjanja jezikoslovnega izrazja v vodilnih evropskih jezikih.

Vendar težišče slovarja ni na njegovi osemjezičnosti, marveč na razlagi jezikovnih pojavov in njihovih poimenovanj. Slovar je diahroničen, zato obsega gradivo celotnega zgodovinskega razvoja stroke. Jezikoslovje ima za seboj dolgo izročilo. V zahodno kulturo se je zraslo celo z globljimi koreninami, kakor jih imata v nji grška književnost in filozofija. Avtor slovarja si je zelo prizadeval, da ni zabrisal izrazja, ki je na-

* Rihard Simeon, ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK LINGVISTIČKIH NAZIVA na 8 jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, angleški, talijanski, španjolski, I—II. Zagreb, Matica Hrvatska, 1969. LXIV + 1012, XIII + 928 str.